

NEW HAVEN-
NÁŠ CÍL !

JOSEPH
HELLER

DIVADLO
PETRA
BEZRUČE

JOSEPH
HELLER

NEW HAVEN - NÁŠ CÍL

PŘEKLAD

JINDRA DUŠKOVÁ

REŽIE

PAVEL HRADIL

SCÉNA A KOSTÝMY

JAN DUŠEK

HUDEBNÍ SPOLUPRÁCE

JAN TOMŠÍČEK

PŘEDSTAVENÍ ŘÍDÍ

LIDA NAAROVÁ

TEXT SLEDUJE

JIŘINA ČÍŽKOVÁ

MAJOR
Otakar Janda

KAPITÁN STARKEY
Luděk Eliáš

SERŽANT HENDERSON
Miloslav Čížek

DESÁTNÍK BAILEY
Alexandr Postler

DESÁTNÍK SINCLAIR
Ivan Misař

SVOBODNÍK JOE CARSON
Jeroným Horák

VOJÍN FISHER
Otakar Prajzner

1. IDIOT
Jindřich Dvořák

2. IDIOT
Pavel Handl

3. IDIOT
Milan Koutný

4. IDIOT
Jan Odi

5. IDIOT
Jaroslav Těšitel

RUTH
Johana Tesařová

LOVEC
Milan Sova

GOLFISTA
Jan Vlasák

BRATR VOJÍNA FISHERA
Vladimír Blahož j. h.

SYN KAPITÁNA STARKEYHO
Jiří Fišer

PREMIÉRA 12. LISTOPADU 1971

Spisovatelská dráha Josepha Hellera (nar. 1923 v New Yorku) je zcela ojedinělá, stejně jako jeho slavný román HLAVA XXII. V roce 1961 vydává tento do té doby neznámý autor dílo, které se okamžitě stalo senzací i na americké poměry mimořádnou. Od té doby vychází v nových a nových vydáních po celém světě, i u nás.

Hra NEW HAVEN – NÁS CIL (We bombed in New Haven) z r. 1967 vychází ze stejných zážitků, jako román HLAVA XXII, je však posunuta do obecnější roviny. Je důsledná a nemilosrdná. Hrdina románu Yossarian přežije, hrdina hry Henderson zahyne.

Názory Josepha Hellera v interviu, poskytnutém Paulu Krassnerovi (The Realist č. 39) se sice týkají románu, vztahují se však beze zbytku i na hru:

HLAVA XXII NENÍ VALEČNÝ ROMAN.

Začal jsem tu knihu psát v roce 1953, v době, kdy Foster Dulles byl státním tajemníkem, Eisenhower prezidentem Spojených států a kdy se jakýsi Mc Carthy postaral o to, aby se o něm hodně mluvilo. Země žila ve strachu. Ve větším strachu, než jaký jsme poznali na frontách druhé světové války... Mám někdy dojem, že nejstrašnější krutosti spáchali za války Němci na druhých Němcích, Italové na italských antifašistech, francouzští kolaboranté na francouzských účastnících odboje, Američané na druhých Američanech. Osobně jsem nikdy necítil nenávisť k Němcům: byl jsem příliš mlád, abych je nenáviděl, a pak – někdy je nebylo vidět, byli to vojáci mezi ostatními vojáky. Hrála se hra. Američtí pěšáci, ti, kteří přišli někdy do styku s Němci, k nim také nic necítili.

Naproti tomu u nás doma: jak dokáže nenávidět jeden Američan druhého, Američan levicového smýšlení Američana pravicového, ateista věřícího! V padesátých letech jsme mohli cítit ve vzduchu potenciální násilí, brutalitu hořovou propuknout při každé příležitosti, ostatně asi tak jako dnes. Jeden příklad k zapamatování: Společnost Johna Birche.

Domníval jsem se, že za války poskytuje civilní společnost ideální příležitost dát průchod šílenství, sprostotě, brutalitě a ohyzdnosti. Použil jsem civilního slovníku, civilní

etiky, civilní psychologie, ačkoli se rozhovory vedou ve skutečnosti na obvyklé úrovni amerických „public relations“. mluví se o soupeření v armádě i ve válce, armáda se stává rozsáhlým americkým podnikem: ten a ten plukovník touží vyniknout, aby se jeho fotografie dostala do LIFU nebo aby o něm psali v Saturday Evening Post. Prostě lidé, kteří v uniformě nemají o nic větší cenu než v civilu.

Množství dobrovolně přijatých anachromismů: poválečné události jako křížové tažení za přísahu loajality, zemědělské subvence, nový daňový systém. Hodlal jsem se dokonce zmínit o atomové bombě, ale upustil jsem od toho ze strachu, že by to bylo příliš evidentní a čtenář by pak četl knihu jako alegorii.

MYSLIM, ŽE TO ANI NENÍ KNIHA PROTI VALCE. Dokonce se nepovažuji za pacifistu. Shledávám, že poslední válka nebyla méně slavná než předchozí.

Nemám důvěru v americkou vládu a nepředpokládám, že vývoj povede k moudrosti v rozumně blízké budoucnosti. Chybí nám inteligence nebo odvaha SKONCOVAT JEDNOU PROVŮZDY S TRADICÍ.

Yossarian, hrdina mého románu, odkrývá kolem sebe bidu ve všech formách: takovou, jakou s sebou nese válka, takovou, jaká dopadne na psy, na děti, na chudé; případá mu náhle, že všechno má spojitost. Všechno na světě. Je třeba, myslím si, aby se někdo zvedl a zpřetrhal řetězy, které jsme zdědili.

JOSEPH HELLER POPRVÉ JAKO DRAMATIK

Když jsem před čtyřmi lety dočetl čerstvě vydaný román Josepha Hellera HLAVA XXII, měl jsem bezprostředně vášnivou chuť uvést jej na jeviště. Zaujala mně technika autorova přístupu ke čtenářům – je totiž velice podobná technice režiséra a herce v přístupu k obecnstvu. Joseph Heller velmi zřetelně svého čtenáře „režuruje“. Vystavuje ho záměrně silnému emocionálnímu procesu a na kontrastech vážnosti i humoru, faktu i absurdity nutí čtenáře, aby se citově podílel na událostech. Zaplétá ho zkáčka do děje na úrovni jednající osoby.

Joseph Heller toho hodně o svém americkém čtenáři ví. Ví, že píše pro člověka ve vrcholném období dvacátého století, který všechno slyšel, nebo viděl – že se od něj odráží proud různorodých informací jako déšť od povrchu nepromokavého pláště. Proto jej nutí znovu prožívat velké události, aby si laskavě povšiml jistých maličkostí, jejichž zapomenutí mu brání, aby byl člověkem – občanem. Aby byl postavou dramatu, nikoliv jenom jejím privátním pozorovatelem.

Podobnou techniku vztahu autora ke čtenáři pochopitelně vyžaduje téma hluboce společenské. Joseph Heller patří do stále mohutnější rodiny poválečných amerických autorů, která se snaží ostře reagovat na všechny počiny americké vlády a analyzovat zpětný odraz těcho činů na americkou společnost. Jestliže to často dělá na válečné kulise druhé světové války, nebo války ve Vietnamu, zůstává tím cílevědomě pozornost k pracovišti Pentagonu, gigantického centra na zpracování lidského materiálu pro účely permanentní války.

Civilista, jako válečný materiál, je i několikrát opakovaným kladným i záporným hrdinou hry Josepha Hellera NEW HAVEN – NAS CIL. Je sice oblečen v uniformě, pohybuje se v typickém bitevním cvičáku, má různé vojenské hodnosti, ale v podstatě zůstává dále civilistou. Vlastně chce žít jakýsi soukromý život, ale ostatně i soukromí je už zmechanizováno – skutečnosti a nesmysly fungují jako nezastavitelné soukolí. Směšné se mísí s tragickým a člověk

tu najednou vstupuje do bombardéru s podobnou samozřejmostí jako ještě včera do taxiku.

Podobný obraz americké společnosti není u pokrokových spisovatelů Spojených států neobvyklý. Joseph Heller se však autorsky specializuje: hledá kořeny v jednání některých lidí, hledá podstatu apelu tohoto jednání, hledá zdroj. Odhaluje tím, že řád jeho společnosti využívá ctižádosti, kariérismu, strachu a všech negativních vlastností, ukrytých v člověku pro své skutečné cíle, špatně maskované frázemi v projevech svých presidentů, tak jak to v nedávném čase prozradily tajné dokumenty Pentagonu.

Proto nás tedy zaujal z řady amerických pokrokových dramatiků Joseph Heller. Už také proto, že jako dramatik vystupuje poprvé a navzdory těžké konkurenci velice osobitě a výrazně.

Saša Lichý.

Program připravila Míla Havelková – Výtva:ník programu Jan Dušek – Typografická spolupráce Antonín Mosler – Vytiskly Mo-
ravské tiskařské závody Olomouc, n. p., provoz 22, Hollarova 14 Ostrava 1.

Cena 1,80 Kčs